

Музика та тоталітаризм

Світлана Осіпчук, Леся Юрчишин

Заняття ацентує увагу на емоційному інтелекті людини. Дає можливість учням дослідити вплив мистецтва, зокрема музичного, на поведінку, настрій людини, можливість спонукання до дій або бездіяльності.

Мета:

дослідити вплив музики на емоційний стан людини та можливості застосування музичних творів із метою просування або заборони певної ідеї, ідеології; проаналізувати гімн як музичний твір і важливу складову державної символіки; слухаючи та обговорюючи різноманітні зразки музичних творів, розвивати емоційний інтелект учнів.

Очікувані результати:

після цього заняття учні:

- розумітимуть та пояснюватимуть значення слів і словосполучень "тоталітаризм", "тоталітарне суспільство", "плюралізм", "державні символи", "державний гімн України";
- аналізуватимуть роль музики як окремого каналу інформації;
- висловлюватимуть думки щодо ролі музики у своєму житті та житті суспільства і держави.

Тривалість: 45–90 хвилин.

Формат: заняття.

Необхідні матеріали:

аудіозаписи державного гімну України та іншої, підібраної вчителем музики (наприклад, уривки джазової музики, уривки шабатних пісень (Леха Доді, Шабат Шалом), симфонія № 13 Дмитра Шостаковича "Бабин Яр").

План заходу

Крок 1. Музичний вступ

Обговоріть з учнями запитання і прослухайте кілька музичних творів. Під час обговорення попросіть 2–3 учнів увімкнути уривок з улюбленого треку, а також описати побутові ситуації у відповіді на друге запитання. Будьте готові до різних стилів музики та змісту пісень.

Запитання для учнів:

- Яку музику ви зараз слухаєте?
- Для чого і в які моменти ми слухаємо музику?
- Які емоції можуть бути пов'язані з улюбленою музикою?

Крок 2. Гімн України як приклад

Запропонуйте послухати одну з найвідоміших пісень в Україні. Можна увімкнути запис державного гімну, наприклад, у виконанні хору ім. Григорія Верьовки, або версії інших артистів (див. додаток 1). При обговоренні звертайте увагу на емоції, які викликають і текст, і музика.

Запитання до учнів:

- У яких ситуаціях найчастіше слухають гімн?
- Які емоції він може викликати?
- Як ви вважаєте, чому до переліку державних символів належить пісня?

Крок 3. Музика та емоції

У цьому кроці потрібно поглибити обговорення зв'язку музики та емоцій, які вона може викликати. Прослухайте частини композицій із запропонованих тематичних блоків. Перше запитання зі списку запитань для учнів можна дати як випереджальне завдання під час прослуховування (див. додаток 1 із посиланнями на приклади пісень).

Блок 1: Бравурна музика, марші: "Ой, у лузі червона калина похилилася...", "Засвіт встали козаченьки...", "Зродились ми великої години..." тощо. Блок 2: Уривки джазової музики. Блок 3: Уривки шабатних пісень: Леха Доді, Шабат Шалом.

Зверніть увагу на варіанти відповідей на запитання, щоб не забути обговорити важливі аспекти теми:

- Яким чином слухач може реагувати на музику (*танцювати, мовчати, співати разом з іншими і виконавцем, переживати почуте окремо тощо*)?
- Яку роль могла відігравати музика в тоталітарних державах? (*обговорити спільне та відмінне у порівнянні із сучасним досвідом, про який говорили на початку уроку; проаналізувати рівень втручання у приватне життя громадян у тоталітарній державі*)
- Як ви думаєте, чому джазова музика, шабатні пісні, музика і слова "Ще не вмерла України ні слава, ні воля" були свого часу заборонені для прослуховування у Радянському Союзі? (*обговорити, на яких складових композицій могло базуватися почуття протесту чи солідарності серед тих, хто слухав таку музику; солідарності із ким або чим? протесту проти чого чи кого?*)

Запитання до учнів:

- Яким чином слухач може реагувати на музику? Які почуття та емоції викликали у вас прослухані пісні?
- Яку роль могла відігравати музика в тоталітарних державах? У яких ситуаціях вона використовувалася на державному і приватному рівні?
- Як ви думаєте, чому джазова музика, шабатні пісні, музика і слова "Ще не вмерла України ні слава, ні воля" були свого часу заборонені для прослуховування у Радянському Союзі?

Крок 4. Робота з уривком із симфонії № 13 Дмитра Шостаковича "Бабин Яр"

Прослухайте разом з учнями уривок із симфонії № 13 Дмитра Шостаковича "Бабин Яр".

Важливо: не називайте її учням одразу! Попросіть учнів записати емоції, думки, образи, які виникають під час слухання цієї музики. Потім обговоріть запитання.

У слушний момент повідомте учням, що симфонію №13 Дмитра Шостаковича "Бабин Яр" вперше було виконано 18 грудня 1962 р., а вже у 1963 р. заборонено.

Під час обговорення наголосіть, що тоталітаризм прагне контролювати усі сфери життя людини, навіть те, що вона слухає і як виражає свої почуття.

Запитання до учнів:

- Які емоції переважають у вас під час слухання такої музики?
- Як ви думаєте, якою могла бути головна мета написання і виконання такої музики?
- Як ви вважаєте, чому таку музику могли забороняти?
- У яких випадках музика може суперечити, а в яких підтримувати чинну ідеологію?

Крок 5. Робота з віртуальною виставкою

Попросіть учнів за матеріалами віртуальної виставки підібрати фоторяд як супровід для симфонії № 13 Дмитра Шостаковича "Бабин Яр". Після представлення результатів роботи обговоріть, яким чином музика та фотографії допомагають нам сприймати певну інформацію.

Крок 6. Рефлексія уроку

Попросіть учнів висловлюватися по черзі ("Мікрофон" або інший метод) і обговорити запитання.

Запитання до учнів:

- Про що ви дізналися сьогодні на уроці?
- Що найбільш вразило вас на уроці / змусило задуматись?
- Яку роль може відіграти музика у вашому житті? У житті суспільства? Держави?
- Чому важливо мати змогу вільно слухати певні музичні твори?

ПОСИЛАННЯ НА МУЗИЧНІ ТВОРИ

Список рекомендованих до використання на занятті музичних творів з посиланнями.

Посилання на файл:
[dodatok-1-muz-tvory.pdf](#)

* Текст файлу знаходиться після додатків.

(Джерело:)

ПОСИЛАННЯ НА МУЗИЧНІ ТВОРИ

Державний гімн України у виконанні хору ім. Григорія Верьовки

Тільки музика: <https://www.youtube.com/watch?v=3L0rxEsJSzo>

Музика та слова: <https://www.youtube.com/watch?v=sgh-hn3V7y8>

Державний гімн України у різному виконанні

Олександр Пономарьов: <https://www.youtube.com/watch?v=g9OpufAIdRk>

Кубанський козачий хор: <https://www.youtube.com/watch?v=o3GSvw6303w>

Хорея Козацька: <https://www.youtube.com/watch?v=B7PZ1kIWIGo>

Учасники шоу «Голос. Діти» та «Маленькі гіганти»:

<https://www.youtube.com/watch?v=y4BDjESlgxg>

Бравурна музика, марші

«Ой, у лузі червона калина похилилася...»:

<https://www.youtube.com/watch?v=Sw8V92gH71w>

«Засвіт встали козаченьки...»: <https://www.youtube.com/watch?v=CboBTo2-2v4>

«Зродились ми великої години...»: <https://www.youtube.com/watch?v=WumWt8GANA4>

Уривки джазової музики

Louis Armstrong & the Mills Brothers, My Walking Stick:

<https://www.youtube.com/watch?v=z8FDGxiEmK0>

Louis Armstrong, Let my people go: <https://www.youtube.com/watch?v=8JNCS27rtQ8>

Ella Fitzgerald, Summertime:

<https://www.youtube.com/watch?v=XivELBdxVRM&list=PL3pctQbN4Iiu2mDqf1GO7EhQHbYwfsbeR>

Billie Holiday, Blue Moon: <https://www.youtube.com/watch?v=ntDnwBiORu8>

Уривки шабатних пісень

Леха Доді: <https://www.youtube.com/watch?v=b9AXCGaX-r4>

Шабат Шалом: <https://www.youtube.com/watch?v=l4eQdYVf2B0>

Симфонія № 13 Дмитра Шостаковича «Бабин Яр»

<https://www.youtube.com/watch?v=zOjoAsHctxE>